

عنوان: بررسی ابعاد شخصیتی شهید مطهری به عنوان يك مربي

پدیدآورنده: کلاته عربي، اکرم

نشریه: جمهوری اسلامي، ۲۸ و ۲۹/۲/۸۳

بازیابی: ۱۵۱۰۰۸۰۸

بررسی ابعاد شخصیتی شهید مطهری به عنوان يك مربي

اشاره

استاد مطهری معلمي بود که روزگاري چند در برج طلعت این نسل درخشید و چون شمشیري داغ بي آنکه از خرق عادات و رسوم و خرافات عوام و خواص بهراسد، معضلات و شبهات را درهم نوردید.

استاد شهید مرتضی مطهری یکی از بارزترین، موفق ترین و پیشروترین متفکران اسلامي در عصر جدید است که در گسترده‌ی فکر، درک زمان، شناخت مسائل فکري، توجه به واقعیات و آشنایی با مبانی دینی سرآمد هم عصران خویش بود. او توانست عمر پربرکت خود را در راه شناخت عمیق اسلام و شناساندن این مکتب حیات بخش از زوایای مختلف به شیفتگان علوم و معارف اسلامي و مبارزه سرسختانه با کجروي ها و انحرافات صرف نماید. بدین جهت حق عظیمی بر مسلمانان به ویژه نسل انقلاب دارد و به حقیقت، الگویی وارسته و موفق برای نسل جستجوگر عصر ماست.

بدون شك استاد مطهری جایگاه ویژه ای در تاریخ معاصر ایران دارد، از آن جهت که با اشراف خاصی که بر شریعت اسلامي و اصول حاکم بر آن داشت، توانست ایمان دینی را به گونه ای ارائه کند که از هر جهت پاسخگوي معضلات بشر عصر کنونی باشد.

گرچه جامعیت شخصیت استاد مطهری فراتر از آن است که بتوان او را به راحتی شناخت و شناساندن او نیز آسان نخواهد بود، ولی چه باید کرد که دم فروبستن و لب تشنه از کنار اقیانوس شخصیت او گذشتن نیز کاری خردمندانه نیست، چرا که روزگار ما به شناخت اسوه هایی چون شهید مطهری به شدت نیازمند است.

این مقاله در دو موضوع تقدیم خوانندگان می گردد. در بخشی از آن رمز موفقیت استاد مطهری در قالب بیان ویژگی های معنوی و شخصیتی و علمی و بخش دیگر در زمینه اندیشه های ناب استاد در زمینه روشنفکری و آسیب شناسی دینی تبیین می گردد.

در قلمرو پرورش توانایی ها و شایستگی های بشر، دو نوع مربي و معلم مورد نیاز است که این استعدادها را بارور می سازد. یکی معلم گفتار و بیان که از طریق آموزش، درهای معرفت و دانش را به روی انسان بگشاید و دیگری معلم الگو و اسوه که رفتار و کردار او، راه و رسم زندگی را ترسیم کند و دست انسان را گرفته و به مراحل کمال برساند.

استاد مطهری هم استاد بیان و قلم بود و هم سرمشق زندگی از نظر رفتار. وی در دوازدهم جمادی الثانی سال ۱۳۳۸ هجری قمری مطابق با سیزدهم بهمن ماه سال ۱۲۹۹ شمسی در خانواده ای مذهبی به دنیا آمد. مادر استاد درباره عنایت الهی قبل از تولد او گفته است: دوماه قبل از تولد مرتضی شبی در خواب دیدم محفلی نورانی است و تمام زنان محل در مسجد اجتماع کرده اند. ناگاه بانویی محترم وارد شد و دو زن نیز همراه او بودند که بر اهل مسجد گلاب می پاشیدند. چون نوبت به من رسید به آنان فرمود: سه بار گلاب بپاشید. از او دلیل آن را جویا شدم. با خوشرویی پاسخ داد: به خاطر آن جنینی که در رحم داری، چنین کاری لازم بود، زیرا او آینده ای درخشان خواهد داشت و به جامعه اسلامي خدمات عظیم و

گسترده ای خواهد کرد. (۱)

استاد مطهري در طول عمر براي پدر و مادر احترام خاصي قائل بود. رهبر معظم انقلاب در اين خصوص مي فرمايد: پدر ايشان (شهيد مطهري) جزو روحانيوني بود که از جنبه معنوي و زهد و تقوا يك فرد ممتاز بود. استاد عميقا به پدرشان ارادت مي ورزیدند و احترام پدرش را در حد زياد و کم نظير نگه مي داشت. ايشان جلوي پدرش هرگز - من ندیده بودم - شوخي کند. بارها اتفاق افتاده بود، در جلساتي که در مشهد با آقاي مطهري داشتيم، پدر ايشان هم حضور داشت. ايشان در مقابل پدرشان به شدت مودب برخورد مي کرد و اين حاكي از اين بود که عميقا براي پدرشان احترام قائل بودند. (۲)

تاريخ زندگي علماي ما نشان داده است که آنان بهترين رفتار و سلوک را با همسران و خانواده خویش داشته اند. شهيد مطهري چون قصد ازدواج داشت از دختر آيت الله روحاني در مشهد خواستگاري کرد. دختر آن عالم بزرگوار بعد از آن به عقد شهيد مطهري درآمد و بدینگونه ستاره سعادت بر بام زندگيش طلوع کرد.

شهيد مطهري با تشکيل خانواده به قم بازگشت و زندگي جديد را با شرايط سخت اقتصادي آغاز کرد. همسر آن حکيم فرزانه مي گوید: استاد مطهري معنويتي از خود باقي گذاشت و رفت. تقواي شگفتي داشت. در مدت بيست و شش سالي که با ايشان زندگي کردم. در تمام طول شبانه روز، نيم ساعت بي وضو نبود.

او هرگز از حوادث پروايي نداشت و در کارها به خدا توکل مي کرد. از غيبت و دروغ شديد احترام مي نمود. و در نظافت دقت کافي داشت و هميشه جمله اي را قرائت مي کرد و آن اين که در همه حال بدانيد که بنده خداييد و در کارها ناظر اعمالتان است و بازگشت شما به سوي اوست.

همسر شهيد مطهري مي افزايد: در مسائلي که مربوط به بانوان مي شد با من مشورت مي کرد. بسيار مودب و فروتن بود. براي من همسري مهربان و براي فرزندان پدري فداکار محسوب مي گشت و در بعضي مواقع در اثر شدت کار و فشار تلاش هاي فکري، اعتراف مي کرد خسته ام و سرم گيچ مي رود. ولي با خوشرويي و قيافه اي بشاش به گفته ما گوش مي داد. و من و فرزندان را راهنمايي مي کرد. به حق مي توان گفت: او معلم زندگي ما بود.

همسر شهيد مي گوید: هميشه با حالت تواضع و آرامش با من رفتار مي کرد. با صدايي متين و چهره اي خندان به طوري که با ارادت و عشق خاصي کار مي کرد و علاقه شديد ايشان به من و محبت هايي که مي کرد مرا در انجام کارها رغبت و شوق عجيبی مي بخشید.

مطهري مراد خانواده بود و افراد خانواده مريدش بودند. محيط خانه را چنان مساعد ساخته بود که فرزندان، متقي پرورش يابند. تاثير رفتار پدر در فرزندان، آنها را راهيان راه پدر و سالکان طريق حق ساخته است. (۳)

در برابر مشکلات، سخت بردبار بود و با دشوارترين مسايل به آساني برخورد مي کرد و با لبخندي مسرت آميز در مقابل مشکلات مي گفت: چيزي نيست به زودي برطرف مي شود.

ويژگيهاي معنوي

انسان مي تواند به وسيله کنترل غرائض خویش و مخالفت با هواي نفس به کمالات رحي دست يابد و از اخلاق انساني و اسلامي بهره مند گردد. بشر در اثر کمالات رحي مي تواند بسياري از مشکلات خود و ديگران را به آساني برطرف سازد. رهبر معظم انقلاب درباره استاد شهيد فرموده اند:

مرحوم مطهري يك مرد اهل عبادت، تسويه، تزکيه اخلاق و روح بود. (۴)

بسياري از توفيقات مرحوم مطهري بر اثر همین حالات بود که برکات معنوي و آن حال توجه و عبادت و عرفان ايشان را موفق کرده بود. و اين جنبه در ابعاد شخصيتي استاد مطهري واقعا فصل بسيار شورانگيزي را مطرح مي کند.

شهید مطهری در مدت ۲۴ سالی که در دانشگاه تهران تدریس داشت به دانشجویان توصیه می کرد که دانشگاه به منزله مسجد است ، سعی کنید بدون وضو وارد دانشگاه نشوید. ایشان به یکی از دانشجویان فرمود : من هیچ وقت بدون وضو وارد کلاس نمی شوم . (۶)

اخلاص

اخلاص به معنای پاک بودن رفتار و کردار است . انسان های خردمند جز با اخلاص به پرستش نمی ایستند و جز با نیت پاک به ستایش نمی نشینند .

شهید مطهری درباره اخلاص می فرماید : کار را برای خود کردن نفس پرستی است ، کار برای خلق کردن بت پرستی است ، کار برای خدا و برای خلق کردن شرک و دوگانه پرستی است ، کار خود و کار خلق برای خدا کردن توحید و خداپرستی است (۶)

مساله ای که در زندگی استاد مطهری وجود داشت این بود که همیشه می خواست نامش مخفی باشد و این دلیلی بود بر خلوص نیت ایشان و دور بودن از ریا ، چرا که معتقد بود ، کار باید انجام شود ، حال به اسم هرکس ، مهم هدف ماست که باید به آن برسیم . (۷)

توسل

توسل به اهل بیت که انسان را به درگاه خداوند ، بزرگ و آبرومند می سازد ، یکی از ویژگی های شهید مطهری بود. استاد نه تنها به اهل بیت عشق می ورزید ، بلکه عشق خویش را به دیگران را بر این پایه استوار کرده بود .

یکی از دوستان شهید می گوید به او عرض کردم ، چرا شما فوق العاده از علامه طباطبایی تجلیل می کنید و به تعبیر روحی فداه (جانم فدایش) را در مورد ایشان بکار می گیرید فرمود : من فیلسوف و عارف بسیار دیده ام ، ولی احترام من از ایشان به خاطر این است که او عاشق و دلباخته اهل بیت است . علامه در ماه رمضان پیاده به حرم مشرف می شد و روزه خود را با بوسه بر ضریح مقدس حضرت معصومه (س) افطار می کرد سپس به خانه می رفت و غذا می خورد. این ویژگی علامه مرا به شدت شیفته ایشان نموده است . (۸)

دعا

استاد مطهری با دعا و نیایش رابطه خاصی داشت و دعا در زندگی پربار استاد از موقعیت ویژه ای برخوردار بود. از جمله ، او مقید بود آخر روز جمعه دعا بخواند .

زمانی به استاد خبر دادند یکی از دوستانش را به مدت ده سال به زندان محکوم کرده اند. استاد ناراحت شد و فرمود : برایم قرآن و مفاتیح بیاورید و آنگاه با توجه و معنویت خاص شروع به خواندن دعای توسل کرد . (۹)

نماز

شهید مطهری به تاسی از رهبران الهی ، مقید به نماز اول وقت بود و هیچ کاری در موقع نماز ، برای ایشان به اندازه نماز به موقع اهمیت نداشت .

ویژگی های شخصیتی

عزت نفس

عزت نفس که به معنای شرافت و مناعت طبع است یکی از سرمایه های ارزشمند انسان مومن است . قرآن مجید ، عزت را از آن خدا ، پیامبر(ص) و مومنان می داند . (۱۰)

از خصوصیات مهم شخصیتی استاد این بود که از روحیه ای بسیار قوی برخوردار بود. او نزد ارباب زر و زور ، خضوع نمی کرد ، و تا امکان داشت ، اظهار حاجت نمی کرد و در جمع مال و ثروت دنیا حریص نبود.

گاهی می گفت: من برای جمع کردن ثروت، فرصت هایی را از دست داده ام که شاید در نظر دیگران به یک نوع دیوانگی و جنون شبیه تر بوده است. (۱۱)

نظم

نظم و برنامه داشتن، سامان دهنده زندگی و وسیله ای موثر برای رسیدن به اهداف بزرگ است، به گونه ای که رمز موفقیت مردان بزرگ به شمار می رود. از نکات بسیار آموزنده ای که در زندگی استاد وجود داشت، نظم در امور فردی و اجتماعی ایشان بود. او می خواست از لحظه لحظه عمر، بهترین استفاده را ببرد.

ایشان، دیگران را نیز به ویژه در محیط های علمی و دانشگاهی تشویق به برگزاری نماز اول وقت می کرد.

قرآن

استاد مطهری عمر گرانیامه خویش را صرف ترویج و گسترش فرهنگ ناب و اصیل قرآن نمود و انس و الفت خاصی با قرآن داشت. ارتباط استاد با قرآن از چند جنبه قابل توجه است. یکی به جهت عشق و علاقه شخص او نسبت به این کتاب الهی و انس خاص او به تلاوت و سیراب کردن روح تشنه اش با اقیانوس بی کران و زلال قرآن بود.

دومین جنبه به جهت تلاش و فعالیت او برای تفسیر این کتاب بود.

سومین مورد به جهت مبارزه خستگی ناپذیر او با برداشت های غلط و انحرافی از قرآن توسط دشمنان و دوستان ناآگاه بود.

(۱۲)

قاطعیت

استواری مردان بزرگ حاکی از اراده و قاطعیت آنهاست. یکی از ویژگی های استاد مطهری این بود که در برابر دفاع از اسلام و قرآن سخت تعصب و قاطعیت داشت. یک روز در جمع دوستان که در منزلش گردآمده بودند فرمود: من با این ها منافقین (مقابله می کنم، ممکن است مرا بکشند اما من حرف خودم را می زنم. چون می دانم، که این ها برای دین خطرناکند. ما باید اعلامیه بدهیم و موضع خود را نسبت به اینها مشخص کنیم. (۱۳)

پرکاری

استاد مطهری درباره پرکاری می فرماید: آنچه مایه سعادت انسان می گردد، تلاش و اطمینان به شرایط محیط است. (۱۴) تلاش و پشتکار خستگی ناپذیر استادشهیید برای کسب فضائل و تدریس علوم بی نظیر بود به گونه ای که اعجاب دوستان را برمی انگیخت.

آیه الله سبحانی می فرماید: از استاد مطهری سؤال شد که شما چقدر مطالعه و تحقیق می کنید، استاد در پاسخ گفته بود.

در حد مرگ (۱۵)

شهامت

در بسیاری از کارها پل پیروزی و رمز موفقیت، شهامت و شجاعت است و استاد مطهری از شجاعت ویژه ای برخوردار بود. چند ماه قبل از پیروزی انقلاب مراسمی برای شهدای تهران در بهشت زهرا (س) برگزار شده بود که عده زیادی شرکت کردند. پس از پایان مراسم در میان زنان، آرم گروهک منافقین بالا رفت. عده ای گفتند باید وحدت را حفظ کرد، ولی شهید مطهری فرمود: آرم باید پایین بیاید. گفتند: آرم در میان زنان است و نمی شود داخل آنها شد. فرمود: من خودم این کار را می کنم. سپس سر راه آن گروه زنان ایستاد و آرم را از دست آنان گرفت و با خود بیرون آورد.

حق گوئی

زندگی استاد مطهری در یک هدف خلاصه شده بود و آن عرضه اسلام به دور از هرگونه پیرایه بود. استاد مطهری برای حفظ حق و حقیقت با هیچ کس نساخت و وارد هیچ زدوبندسیاسی نشد و خود را تسلیم هیچ جریانی نکرد. مهمترین چیزی که

استاد با آن مبارزه کرد ، مریدپروری بود. او مریدی برای خود نساخت . برای کوچک ترین انحراف ، گاه با بزرگ ترین شخصیت های اجتماعی درمی آمیخت و ذره ای از این کار هم هراسی نداشت . حق گوئی و صراحت استاد در موضع گیری نسبت به افکار افراد و گروه ها باعث شده بود که ضمن داشتن دوستان متعهد و فداکار، دشمنان سرسختی نیز داشته باشد.

صبر و استقامت

پرکاری و استقامت استاد مطهری باعث شده بود که او در رشته های مختلف علوم اسلامی تحقیقات گرانمایی داشته باشد و از یک نوع جامعیت علمی برخوردار شود. شهید مطهری نه تنها در فلسفه ، ید طولایی داشت ، بلکه در فقه و اصول نیز فردی صاحب نظر و به معنی واقعی کلمه مجتهد بود.

آینده نگری

استاد مطهری متفکری دوراندیش و حسابگر بود. هیچ کاری را بدون فراهم کردن مقدمات آن آغاز نمی کرد. همواره می اندیشید که برای هر کاری در آینده از وجود چه کسی استفاده کند.

صفت بارز شهید مطهری این بود که اطمینان خاطر به حوادث آینده داشت . شهید مطهری بر اساس آینده نگری و دوراندیشی همواره زودتر از دیگران متوجه خطر می شد و جلوتر از زمان خودبه نقد اندیشه ها و تفکرات انحرافی و التقاطی می پرداخت .

استاد مطهری اندیشمندی بود که سه عنصر دین ، درد و دانایی را صاحب بود ، طرفه معجونی بود که حیانتش رنگ و جلا و طهارت و صفای دیگری داشت

استاد مطهری مدیر و دوراندیش بود و هیچ کاری را بدون فراهم کردن مقدمات آن آغاز نمی کرد

ویژگی های علمی

از ویژگی های علمی استاد مطهری می توان ، قدرت فراگیری ، درک صحیح ، حقیقت جویی ، تواضع علمی ، تلاش علمی ، ساده گوئی ، آزادی قلم ، روش علمی نام برد.

قدرت فراگیری

استاد مطهری درباره ویژگی علمی افراد می فرماید :

افراد از نظر استعداد یاد گرفتن و فراگیری مطالب علمی بر دو گونه اند. برخی در سنین جوانی از قدرت فوق العاده برخوردارند و تا چند سال می توانند به شدت بیاموزند. ولی به اصطلاح پا به سن می گذارند دیگر گوئی استعداد آن ها خشک می شود و به هر آنچه که تاکنون آموخته اند اکتفا می کنند و به اصطلاح از کیسه می خورند. اما در مورد برخی مطلب طور دیگر است یعنی همیشه دارای قدرت فراگیری هستند و من از این دست هستم . من امروز بیشتر از گذشته در خودم آمادگی برای آموختن احساس می کنم. من امروز دلم می خواهد که دائما مطالعه کنم و بیاموزم و تدریس کنم و بیاموزانم. (۱۶)

اهمیت این مطلب هنگامی روشن است که بدانیم این سخنان را استاد یکی ، دو سال قبل از شهادت فرموده است .

درک صحیح

شهیدمطهری درباره درک خود از معارف دینی و نظرات خویش چنین می فرماید : یکی از تفضلات الهی بر من این است که در حالی که بسیاری از دانشمندان اهل نظر هر چند سال یکبار در نظریات خود تجدید نظر می کنند و به اصطلاح تغییر رای می دهند و گاه تا آخر عمر به چندین عقیده متفاوت و متضاد گرایش پیدا می کنند ، من از ابتدای جوانی تا حال ، حتی یک سطر هم ننوشته ام که بعدا ببینم غلط بوده است . بحمدالله هر چه که نوشته ام و اندیشیده ام از همان روزهای اول تا حال ، هنوز هم بر همان عقیده ام .

حقیقت جویی

علم اساساً از غریزه حقیقت جویی سرچشمه می‌گیرد، و خداوند انسان را حقیقت طلب آفریده است. خصیصه بارز حقیقت جویی استاد مطهری، موجب شده بود که از پذیرش اندیشه‌های بدیع و ارزشمند دیگر متفکران ابایی نداشته باشد. اما هیچ‌گاه مطلبی را تا در آسیای نیرومند ذهن خود که سرشار از مفاهیم ارزشمند اسلامی بود، نرم و خرد نمی‌کرد، و با اصول و مبانی اسلامی منطبق و هماهنگ نمی‌دید به طور قالبی و کلیشه‌ای نمی‌پذیرفت.

تواضع علمی

استاد مطهری هیچ‌گاه با روحیه استکباری و بزرگ‌منشانه به آرا مخالفین خود برخورد نمی‌کرد. همیشه هر سخن را تا حد امکان تجزیه و تحلیل می‌کرد و موارد قابل قبول را از موارد نادرست جدا می‌نمود و به هر کدام جداگانه رسیدگی می‌کرد. این خصیصه نه تنها به عنوان یک ویژگی اخلاقی قابل احترام است بلکه به لحاظ علمی بسیار ارزشمند است. یکی از عللی که آثار استاد حتی در مخالفین نیز موثر بود، همین مسأله می‌باشد.

تلاش علمی

عالمان راستین، آموخته‌اند که دو گرسنه هیچ‌گاه سیر نمی‌شوند، یکی گرسنه علم و دیگری گرسنه مال. استاد مطهری همه شب و روز و ساعات و لحظات عمرش را صرف تعلیم و تعلم می‌کرد.

تلاش علمی استاد این امکان را به وی داد تا در زمینه‌های گوناگون موضوعات مختلفی قلم زند. این رغبت و تعمق نه تنها در عرصه قلم بلکه در خطابه و سخنرانی نیز به خوبی ملموس بود.

استاد با آن که زبان و بیان مناسبی در عرصه مطالب داشت ولی برای ارائه هر سخنرانی، تلاش زیادی می‌کرد. یکبار استاد را برای سخنرانی دعوت کردند و او با تواضع و صداقت تمام گفت آمادگی لازم جهت این سخنرانی را نیافته‌ام، من برای هر سخنرانی حداقل ۲۰ ساعت مطالعه دارم. (۱۷)

ساده‌گویی

ساده‌گویی و ساده‌نویسی از مشخصات بارز استاد مطهری است. ساده‌گویی و ساده‌نویسی با سخنان سست و بی‌پایه گفتن تفاوت فاحشی دارد، زیرا هنر استاد این بود که پیچیده‌ترین و دقیق‌ترین مسائل فلسفی و علمی را به زبان روز بیان می‌کرد.

آزادی قلم

از ویژگی‌های دیگر شهید مطهری می‌توان در حریت قلم او یاد کرد. آثار شهید مطهری به خوبی قابل درک است و در قلم او کم و کاستی مشاهده نمی‌شود، چون انسانی حر و آزاده بود و فهم او عاری از اوهام بود و عملش با هوی و هوس مخلوط نبود. از این رو قلمش نیز حر و آزاد بود.

روش علمی

از ویژگی‌های استاد مطهری، روشمندبودن مطالعه، تحقیق، تدریس و خطابه اوست. استاد مطهری مخالف مطالعه بی‌برنامه و بی‌ضابطه بود.

استاد مطهری در مطالعه و تحقیق و تدریس و سخنرانی خود، روشی را بر می‌گزید و هرگز از آن بحث خارج نمی‌شد و با تسلطی که بر موضوع داشت به تفهیم مطالب به سبک ساده و بیانی شیوا می‌پرداخت.

استاد مطهری و روشنفکری مذهبی

از لحاظ لغوی، روشنفکران قشر خاصی نباید باشند، رشته‌جداافته‌ای نیستند، هر کس که روشن ضمیر و واقع بین باشد. مصالح و مفاسد جامعه را بشناسد، آینده‌نگر باشد. دوست و دشمن را درک کند، روشنفکر است و شهید استاد مطهری به عنوان یک روشنفکر دینی واقعی شناخته می‌شود.

و از لحاظ اصطلاحی به قشری که به فرنگ رفته و تحصیلات فرنگی دارند، و فکر می‌کنند از دیگران بهتر می‌فهمند و می‌شناسد و باور دارند که بدون غرب و شرق نمی‌توان به تکامل رسید و دین و مذهب را ناتوان می‌انگارند و در فکر آیین جدیدی هستند و خلاصه قشری که به تئوری‌های علمی، دل‌خوش کرده و همه چیز را با علم می‌سنجند و فکر می‌کنند که دین، اخلاق، آداب و رسوم اجتماعی کهنه شده و قابل اجرا نیست.

یکی از قشرهایی که توانسته میان نسل جدید و قدیم موفقیت گسترده‌ای پیدا کند، قشر روشنفکر دینی بوده است که دو ضرورت فوری، مسئولیتی‌سنگین و رسالتی‌دشوار، بر دوش این طبقه می‌گذارد. یکی ضرورت شناخت صحیح اسلام واقعی به عنوان یک فلسفه اجتماعی و یک ایدئولوژی الهی و یک دستگاه سازنده فکری و اعتقادی همه‌جانبه و سعادت‌بخش و دیگر ضرورت شناخت شرایط و مقتضیات زمان و تفکیک واقعیات ناشی از تکامل علم و صنعت از پدیده‌های انحرافی و عوامل فساد و سقوط.

استاد مطهری یکی از چهره‌هایی است که در احیای تفکر اسلامی، بیشترین نقش را داشتند و جز یکی از پرچمداران بینش نوین اسلامی و طرح دوباره اسلام در فضای فرهنگ امروزی جهان به شمار می‌آیند.

استاد مطهری بیشترین نقش را در پیوند بین روحانیت و مجامع دانشگاهی ایفا کرده است.

استاد علاوه بر آثار قلمی خود، با سخنرانی‌ها و درس‌های متعدد خویش در دانشکده‌ها و دانشگاه‌های مختلف، مساجد گوناگون، انجمن اسلامی مهندسين، انجمن اسلامی پزشکان، موسسه اسلامی حسینییه ارشاد، مسجداالجواد و دیگر مراکز علمی و دینی با طبقات تحصیل کرده سخن گفت و مسائل اسلامی را آنگونه که هست به دور از او‌هام و به دور از برداشت‌ها و گرایش‌های غربی و روشنفکر‌مآبانه روشن نمود. (۱۸)

آیت الله خامنه‌ای در رابطه با نقش استاد مطهری در خنثی کردن توطئه خطرناک جدایی روحانی و دانشگاهی می‌فرماید: به نظر من مرحوم مطهری با دو ابزار می‌توانست تفاهم و نزدیکی بین دو قشر روحانیون و تحصیل کرده‌های جدید را به وجود بیاورد، یکی تلاش عملی و دیگری غنای شخصیت خود ایشان.

دکتر محمد مفتاح نقل می‌کند که استاد مطهری می‌فرمود: اگر من به دانشگاه نیامده بودم، خیلی از این آثار را نداشتم.

حضور استاد در دانشگاه تهران و ارتباط علمی با روشنفکران غیرروحانی برای استاد مطهری نیز کاملاً مفید بود و در جهت آگاهی استاد به مصالح زمان و نیازمندی‌های نسل روشنفکر او را یاری نموده است. (۱۹)

ویژگی‌های روشنفکری استاد مطهری

اولین ویژگی روشنفکری دینی استاد این است که عاشق علم و فکر و هنر بود. فکر برای او موضوعیت داشت و از میان نعمت‌های این عالم، فکر کردن را انتخاب نمود.

صفت دوم این اندیشمند روشن بین، هجرت فکری است، یعنی فراتر رفتن از حوزه‌های تخصصی و محدودکننده و سرکشیدن به وادی‌های دیگر و نه‌راسیدن از رویارویی با افق‌های جدید.

به عبارتی دیگر مطهری مطهری نشد مگر وقتی که عرصه نگاه خود را گسترده‌تر کرد و شبکه روابط خود را پیچیده‌تر ساخت و بر دیده‌ها و شنیده‌های خود افزود و از یک نوع جهان به جهانی از نوع دیگر پا نهاد و همین ویژگی بود که وی را به روشنفکر دینی مبدل کرد.

از ویژگی‌های مهم دیگر این روشنفکر دینی درد دین داشتن بود. درد دین داشتن، معنایش این است که اولاً: تعلق خاطر و التزام به دین داشت. ثانیاً: دین را در جامعه و عصر حاضر، کارساز می‌دانست، یعنی معتقد بود که دین، امروز هم می‌تواند حلال مشکلات بشریت باشد.

استاد مطهری و احیای اندیشه دینی

استاد مطهری به منظور احیای اندیشه اسلامی و دمیدن روح حیات و حرکت در پیکره های افسرده و نیمه مرده مسلمانان ، در اولین قدم به ریشه یابی علل فاجعه ای که تضعیف روح دینی و اعراض از حق نام گرفته می پردازد. و از برجسته ترین دلایل گرایش به مادیگری در غرب را ، روی گردانی از معنویت و ایمان می داند. وی در هر مورد می کوشد تا هم به روشنفکران غربزده ای که مبلغان بی جیره و مواجب فرهنگی غربی هستند و آن گونه می اندیشند که در غرب به آنان آموخته اند ، تفهیم کند که اگر غربی ها به هزار و یک دلیل ، تفکر مذهبی را رها کرده و دین را افیون پنداشته اند ، این امر تنها در مورد مذهبی که در میان ایشان رایج بود ، صدق می کند و به هیچ وجه قابل انطباق بر اسلام که اساسا دین حیات و حرکت است و همگان را به تلاش و تحرك فرا می خواند نیست .

استاد مطهری اندیشمندی بود که سه عنصر دین ، درد و دانایی را صاحب بود ، طرفه معجونی بود که حیانتش رنگ و جلا و طهارت و صفای دیگری داشت . این سه عنصر او را وارد عرصه های گوناگون معرفتی کرد و از او پاسداری ساخت که در دفاع از ساحت قدسی دین ، سر از پا نمی شناخت .

نقش استاد مطهری در آسیب شناسی دینی

اصطلاح آسیب شناسی از علم پزشکی وام گرفته شده است و در اصطلاح به معنای دانش شناخت بافت های آسیب دیده در بیماری هاست

اصطلاح آسیب شناسی دینی یک اصطلاح جدید در حوزه اندیشه دینی است . استاد مطهری اولین کسی بود که اصطلاح آسیب شناسی دینی را وارد حوزه اندیشه دینی کرد و در آثار خود از آن بهره گرفت .

منظور از آسیب شناسی دینی در حوزه اندیشه های دینی ، اشکالات و مسائلی است که در کار دین و دینداری جامعه ممکن است بروز کند و به دین آسیب برساند. استاد مطهری تمامی فعالیت هایی که انجام می داد برای شناسایی آفت درمان در کار دین و دینداری بود.

اصطلاح آسیب شناسی دینی به دو بخش قابل تقسیم است :

۱ - آسیب شناسی دینداری که متصور شناخت آفت و موانعی است که مانع دینداری مردم می شود.

۲ - آسیب شناسی دینی ، یعنی شناخت آفاتی است که به اصل دین لطمه می زند.

شهید مطهری دو عامل ناآگاهی جوانان از حقیقت دین و آلودگی اخلاقی راز عوامل اصلی در آسیب شناسی دینداری جوانان می دانست و همچنین عوامل بنیادی سقوط تمدنها را عواملی چون بی عدالتی ، تفرقه ، ترک امر به معروف و نهی از منکر ، فسق و فجور و فساد اخلاق با استناد به آیات قرآن در این زمینه برمی شمارد.

یکی از ویژگیهای استاد ، این است که عاشق علم ، فکر و هنر بود و فکر برای او موضوعیت داشت و او از میان نعمتهای این عالم ، فکر کردن را انتخاب کرده بود

استاد مطهری در عین آنکه یک روشنفکر دینی بود ، درد دین داشت ، بدین معنا که او لا تعلق خاطر و التزام به دین داشت ، ثابا دین را در جامعه ، کارساز می دانست .